

"BYTROMMEN"

**September 2017
Medlemsblad for**

**Allinge – Sandvig
Byforening**

Allinge-Sandvig Byforenings bestyrelse

Lene Vinberg, formand
Svanekevej 83, 3700 Rønne
30 18 19 74, vinberg.lene@gmail.com

Anders Koefoed Larsen, næstformand
Kampeløkken 9, 3770 Allinge
56 48 06 17, akl@sport.dk

Michael Darre, kasserer / IT
Ryetvej 61 st.th., 3500 Værløse
40 10 19 18, michael@darre.dk

Simon Arvidsen, sekretær
Østergade 2, 3770 Allinge
31 20 70 51, si.arvidsen@gmail.com

Hans Jensen, bestyrelsesmedlem
Pilegade 2, 3770 Allinge
56 48 14 67, peo@city.dk

Flemming Truelsen, bestyrelsesmedlem
Ellekrogen 6, 3770 Allinge
40 56 48 58, lt-ft@mail.dk

Sven Lindell, bestyrelsesmedlem
Fuglesangen 15, 3770 Allinge
21 44 95 05, svenl1944@gmail.com

Arne Bech, suppleant
Pilebroen 12, 3770 Allinge
53 64 34 18, arneogirenebech@gmail.com

Allan Stenbye, suppleant
Birkebakken 3, 3770 Allinge
25 85 17 40, allan@stenbye.dk

Foreningens arrangementer

September

Lørdag den 16. kl. 13-16

åbent-hus arrangement.

Mandag den 18. kl. 19-??

BRK og Byforeningen inviterer til Borgemøde om emnet "Bevaringsplan for Allinge".

ALLE er velkomne.

Onsdag den 27. kl. 19-22

bestyrelsesmøde.

Oktober

Tirsdag den 3. kl. 16:30

tur på Sandvig forbjerg ved Niels-Jørn Jensen fra Hammeren fyr.

Onsdag den 11. kl. 13:30

Allinge-Sandvig Seniorklub og Byforeningen inviterer til at se gamle billeder fra Nordbornholm. Her vil der blive lejlighed til at udveksle oplysninger, og viden om hvem der er hvem. Kaffe/te og kage skal betales.

Onsdag den 25. kl. 19-22

bestyrelsesmøde.

November

Torsdag den 16. kl. 19-21

den svenske indvandring på Bornholm, foredrag ved Henning Bender.

Onsdag den 22. kl. 19-22

bestyrelsesmøde.

December

Tirsdag den 5. kl. 19-??

julearrangement for medlemmer.

Onsdag den 13. kl. 19-22

bestyrelsesmøde.

Januar

Onsdag den 17. kl. 19-22

bestyrelsesmøde.

Tirsdag den 23. kl. 19-??

generalforsamling.

Februar

Onsdag den 11. kl. 19-22

bestyrelsesmøde.

Kontortider for Allinge-Sandvig Byforening

på Kærnehuset, Kirkeplads 2, 1. sal th., Allinge.

I perioden 1/1- 31/4 og 1/9-30/12.

1. onsdag i måneden kl. 19-21.

2. og 4. tirsdag i måneden kl. 19-21.

Alle er velkomne. Der er dog lukket ved evt. arrangementer!

Gornitzkas Bogtrykkeri gennem 111 år i Allinge

Skrevet og samlet af Hans Gornitzka og med indlæg af Axel, Carl Aage og Lars Gornitzka

1905 blev et trykkeri til i Allinge og har igennem 3 generationer været en del af byen og Nordbornholms handels - og turistliv.

Artiklen startede i februar 2016. Her er fortsættelsen på historien:

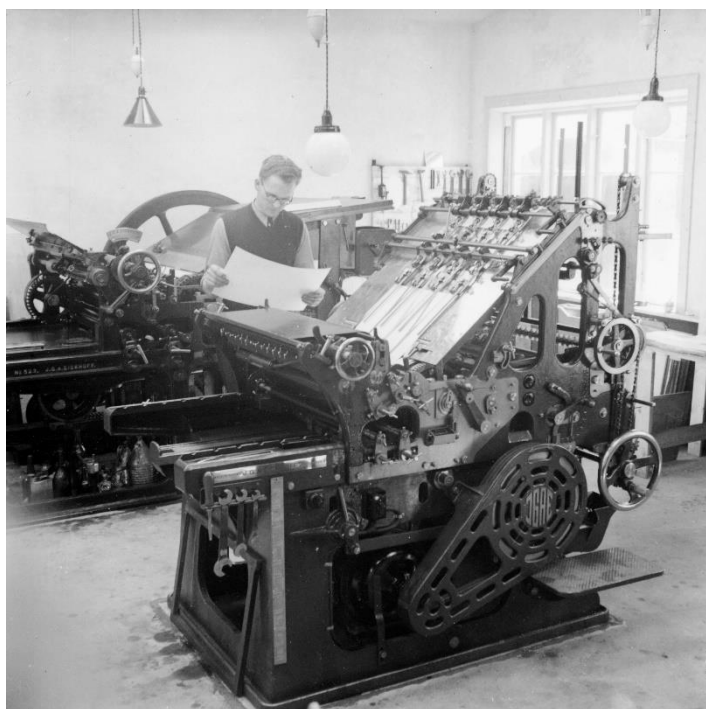
Tredje generation tager over

Af Axels 3 sønner Klaus, Hans og Lars er det de 2 yngste, der efter skolen vælger at træde ind i det grafiske fag. Jeg Hans fik en læreplads som litograf / offsettrykker 1967 hos Johnsen & Johnsen A/S på Østerbro i København. Indfaldsvinklen var at lære den nye offset teknik helt fra bunden. Jeg fik svendebrev 1971 og fortsatte i virksomheden til jeg blev indkaldt til søværnet, hvor han efter min rekrut tid aftjente min værnepligt på Stevnfortet 1971-72. Efter hjemsendelsen var jeg dels tilbage hos Johnsen & Johnsen og dels en periode hos Askbo før far 1973 ønskede aflastning. Samtidig studerede jeg på Grafisk Højskole for at få en mester eksamen, der bl.a. gav indblik i grafisk produktion fra papirbestilling til kunde, egenprisberegning, bogholderi mm. på ugekurser, ligesom jeg efteruddannede mig på fagskolen som offsetkopist med mørkekammerarbejde, montage og trykfilm på aftenkursus. Jeg startede hjemme midt i maj måned 1973, og måtte da først også lære noget om bogtryk.

1969 gik Lars i lære hjemme som typograf på en uddannelsesaftale med 2 år i Allinge og 2 år på Fair Print i Roskilde. Også han læser på Grafisk Højskole for at tage mestereksamen, og efter nogle år i Aarhus vender han 1976 tilbage til Allinge, hvor vi sammen går ind i trykkeriets ledelse, samtidig med at trykkeriet ændres til et anpartsselskab, endnu et generationsskifte er startet.

Det store udviklingsskred

1976 er også året vi køber den første offsetpresse, en Roland Parva 64x91,5 cm, på det tidspunkt øens største offset trykmaskine. Da der ikke var plads på trykkeriet i Storegade opsættes den i Nørregade 44 i den gamle busgarage, hvor der også bygges mørkekammer med vertikalkamera og fremkaldermaskine, et rum for montageafdelingen og et belysningsanlæg for trykplader. Året efter i 1977 udvides med et Editwriter fotosatsanlæg og i Storegade opstilles en ny Adast Dominat Offsetmaskine 48 x 64 cm.

*Axel Gornitzka i
trykkeriet i Storegade
1940*

Det var samtidig startskuddet for at minimere det gamle bogtrykkeri. En bogtrykmaskine måtte vige og håndsætteriet skrumpede ind til nogle ganske få skriftkasser. Det meste kørte vi op til Myrendal kloster, hvor det står den dag i dag.

1983 skulle der igen vendes op og ned på Storegade:

Nyt tag på udbygningen fra 1939 med ovenlysvinduer, nyt kontor, ny trappe til første sal, flytning af fotosættere fra Nørregade til 1. sal, det samme med montageafdelingen, mørkekammeret og pladekopien. Hele huset fik ny elinstallation og elvarme. Kun den store offsetpresse blev stående i Nørregade frem til 1990 hvor den ene Heidelberg Cylinder udskiftes med en 2-farvet Adast Dominant med skøn- og videretryk og Rolanden sælges. Midt i

80'erne ansættes også en grafisk designer for at kunne leve op til de nye standarderne for moderne tryksags design, og hele bogholderiet flytter op i 2. etage med nyt kontor og møderum samt postkortlager.

I det hele taget sker der så meget og udskiftes så meget udstyr, at det bliver for meget opremsning, men tilbage står et top moderne trykkeri da vi går ind 1990'erne.

Trykkeriet har mange og store kunder og producerer nu sommerhuskataloger, turistkataloger og -brochurer, postkort, bøger, og alle merkantile tryksager til banker, industri og forretninger.

*Axel Gornitzka,
Otto Gornitzka og
Carl Åge Gornitzka i
trykkeriet i Storegade
1948*

1988 køber jeg Tejnvej 21 og vi får efterfølgende lavet lokalplan for at flytte trykkeriet og der bliver lavet byggetegninger. 1992 køber vi O&P Skilte i Nexø og dækker således yderligere en niche i det grafiske spekter.

Men så i midt 90'erne knækker filmen endnu engang. Vi får fiskeri krise, bankerne fusionerer og afdelinger lukker, vores store kunde med Saßnitz færgen privatiseres og flytter til Hamburg, Søholm lukker og omsætningen daler meget hurtigere end vi kan nå at geare om. Resultatet er for lidt tryksager, og dem vi får er der alt for lidt indtjening i. Vi dropper projektet på Tejnvej, som jeg så må leve videre med, banken strammer vores likviditet og

jeg beslutter så i april 1997 at købe skilteafdelingen og sælge min andel i trykkeriet. Det var en grim beslutning, men vurderer jeg i dag, en nødvendig beslutning for at vi begge kunne komme videre.

Lars tager således over og skal nu rydde op efter stormen og indrette sig på helt nye tider.

*Svendegilde i
trykkeriet i Storegade
1952*

Aksel Ekberg

?

Lissi Rømer (Simonsen)

?

?

?

Øens engros opstår og fører virksomheden ind i en ny tid

Her kommer Larses beretning om tiden med Øens engros.

3. generation lukker og slukker

Det var historien. Vi, Lars og jeg, er i lige linje 7. generation af trykkere i den grafiske branche tilbage fra 1807, altså godt 200 år. Vi blev 3. generation i familietrykkeriet i Allinge, og det blev os, der lukkede og slukkede. Ingen af vore børn har grafiske uddannelser. Tiden er løbet fra de små trykkerier, det er en branche hvor udviklingen går så hurtigt og hvor konkurrencen er så hård, at det næsten er umuligt at få investeringerne til at hænge sammen hvis man ikke kan køre i døgndrift, og det er en umulighed her på Bornholm. Jeg tror at Lars og jeg fik de mest spændende år, årene hvor udviklingen for alvor tog fart, og jeg er glad at vi slap igennem med skindet på næsen.

En fisker under krigen 1940-45

Knud B. Henriksen er født i Allinge i 1923. Han har været fisker lige siden 1937, og blev derfor taget som mariner umiddelbart efter krigen.

Under sit ophold i Sønderborg, Als, mødte han sin kone Ruth, og de blev gift i december 1945.

Jeg var på besøg den 21/2 2017, for at få Knud til at fortælle lidt om sine oplevelser under 2. verdenskrig.

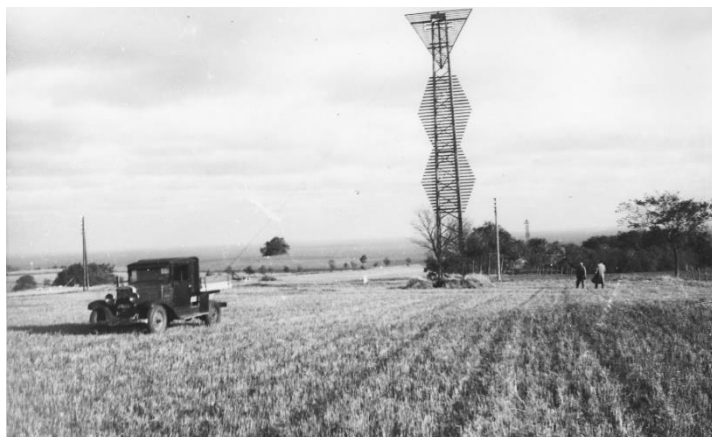
I den periode fiskede Knud sammen med sin far og onkel på R21 Linda.

Når man skulle ud at fiske, skulle man først melde sig til den tyske kontrol, som i Allinge lå ved bager Jørgensen (i 2017 restoration Nr. 9). Her skulle tilladelsen til fiskeri vises (og stemples?), og så tog man på havet.

Hvis man skulle tidligt af sted, så kunne man blive nødt til at cykle ud til "Le Jeune" for at få kontrollen udført!

Ude på havet skulle man naturligvis udvise forsigtighed, så én mand stod i stavnen for ikke at støde ind i en evt. drivende mine. Der var også forskellige uafmærkede bøjer, bøjer som tyskerne brugte i forbindelse med marineforsøg. Til dette brugte de også de store landkendingsmærker, som var bygget i bl.a. Olsker området. Heldigvis gik alt godt!

Minerne kunne rive sig løse ved storme, og Knud kan således berette om, at én mine var drevet helt ind i Teglkås havn.

Under krigen var Knud blevet uddannet som samarit på Allinge Skole – nu Kærnehuset. Ved bombardementet den 7/5 1945, blev gruppen af samaritter derfor samlet i skolegården og kørt til Rønne, men heldigvis blev der ikke brug for dem.

Den 10. maj fik alle fiskerkutterne ordrer om, at sejle til Rønne. Flere kuttere fik "desværre" pludselige problemer med deres motorer, men Linda sejlede af sted.

I Rønne blev lugerne pillet af, så der var plads til 32 tyskere. Derefter sejlede alle skibene af sted, godt bevogtet af russiske krigsskibe.

Målet var Rostock, hvor man sejlede godt op ad floden, før man lagde til. Her blev tyskerne jaget op og rundt på molen af stærkt bevæbnede russiske soldater.

Derefter kom der en tolk, der sagde, at de skulle vente lidt, og sejle over på den anden side af floden.

Her fik de 13 russiske soldater ombord. De havde ikke sko på, så det var vel et udtryk for, at de var bange for at sejle. Om de havde støvler og våben med, erindrer Knud intet om.

Efter denne ene tur, kunne Linda atter stævne mod Allinge.

Om russernes ophold kan Knud ikke fortælle meget.

De var indkvarteret på bl.a. Hotel Hammersø.

En gang fik hans forældre (Evald og Anna Caroline) besøg af en fuld russer nede på røgeriet (Allinge Røgeri). De viste ikke, hvad de skulle gøre, så de gav ham noget kogesprit, og det gav fred. Ellers var russerne under stærk kontrol. Når de marcherede kunne én soldat synge, og alle de andre "faldt" så ind.

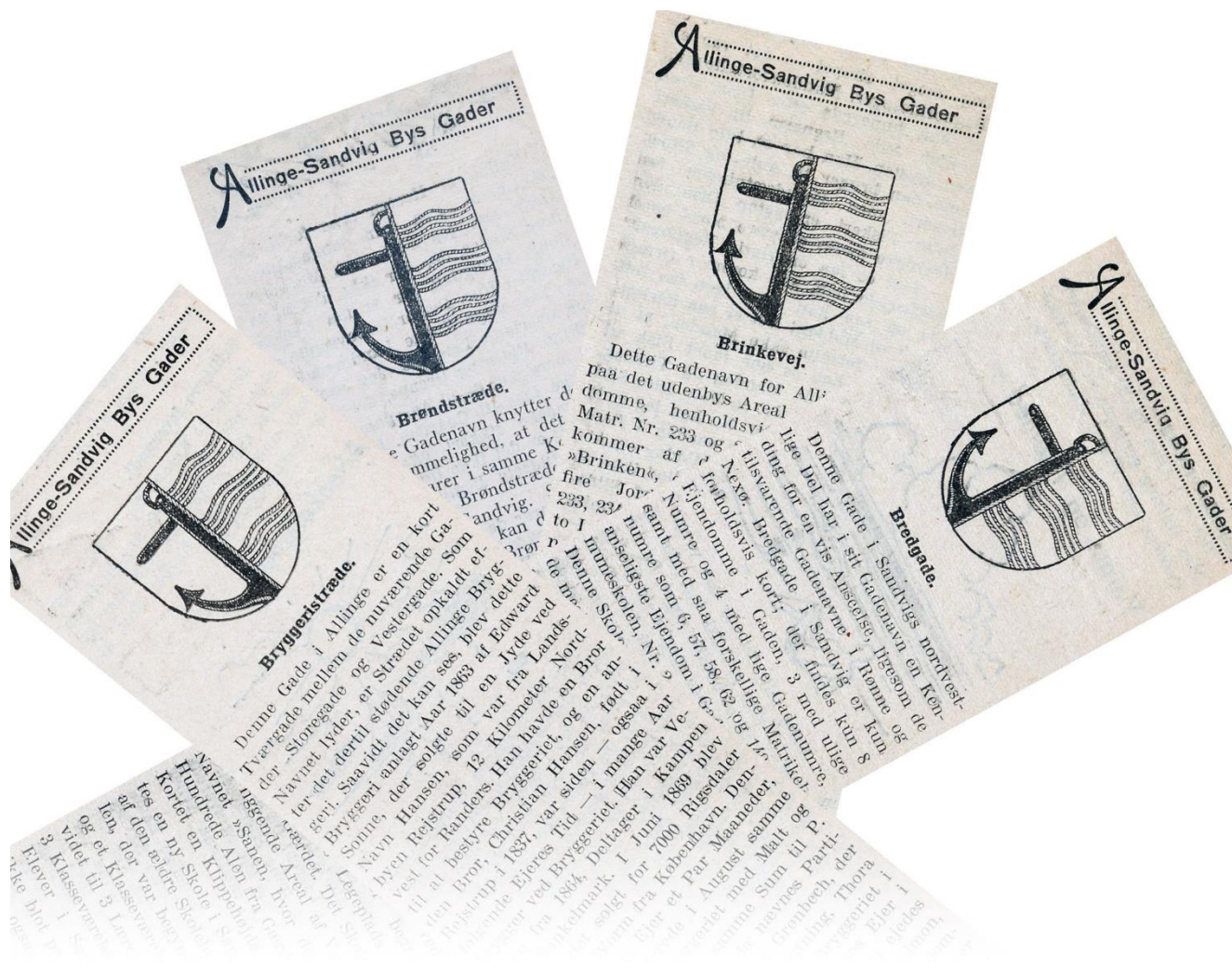
Knud fortsatte fiskeriet mange år efter krigen.

Først som ejer af R147 Hekla, og senere som ejer af R171 West-Bound, som senere blev solgt til Jylland til ophugning.

Et langt liv som fisker sluttede.

AKL

Allinge-Sandvig Bys Gader

I februar 2017 modtog byforeningen en stak avisudklip af Jens Sørensen fra Colbergs Boghandel. Det er udklip, der over en periode har bragt lidt historie om de forskellige gader i Allinge-Sandvig.

Der var ingen oplysninger om, hvilken avis udklippene var fra, eller hvilket tidsrum, de var fra. Ved at læse på bagsiden af nogle af udklippene, er der meget, der tyder på, at de er fra omkring 1944. Der er ingen tvivl om, at de er fra før retskrivningsreform af 1948, medmindre avisen ikke har fulgt de nye retskrivningsregler.

Efterfølgende bringes et enkelt klip i afskrift, og måske følger flere i senere numre af Bytrommen.

NW

Brøndstræde

Til dette Gadenavn knytter der sig den Ejendommelighed, at det findes i to Eksemplarer i samme Kommune, idet der er et Brøndstræde saavel i Allinge som i Sandvig. Som ligelydende Gadenavne kan de da her behandles under et. Brøndstræde i Allinge er en Skraagade mellem Storegade og Søndergade; det har Navn efter en ved Strædet liggende gammel offentlig Bybrønd omgivet af et ret karakteristisk Byparti med flade eller kuplede Klipper, et Terræn, der falder ret jævnt fra Storegade og nedefter mod Øst. I Strædet findes 3 Ejendomme, Nr. 1, 2 og 3 med Matrikelnumre henholdsvis 161a, 128c og 161c. Sandvigs Brøndstræde er endnu mindre, bygningsmæssigt, idet man her kun har en eneste Ejendom, Matr. Nr. 48. Ogsaa dette Stræde har Navn af en gammel Gadebrønd, et Forhold der gentog sig ved Brøndstræde i København i Kvarteret Vest for Gothersgade, og hvor der fandtes en offentlig Brønd, der endnu eksisterede i 1690erne. De to Brøndstræder i Allinge-Sandvig er som Stednavn sideordnet med et lignende i Rønne, hvor en lille Gade eller Plads bærer Navnet »Ved Brønden«. Et Par andre Stednavne her paa Øen er noget lignende i Ordlyd. Paa Lyngen i Østermarie findes en Høj, der kaldes »Brøndshøj«, og i Rutsker tæt oven Hasle har man opkaldt et Parcelsted »Brøndhøj«, mulig efter en nærliggende Høj af samme Navn. De gamle Brønde i Allinge-Sandvig, der var stensatte med Kampestene og i sin Tid forsynede med Vippe, har mulig oprindelig været naturlige Kildevæld, der senere er uddybet og forsynet med Brøndkarm og Tilbehør. Minderne om dem er altsaa de to »Brøndstræder«.

Det tidligere Brøndstræde i Sandvig (Matr. Nr. 48) er nu indlemmet i Strandgade som Strandgade nr. 1.

Nyt fra formanden

Det er nu blevet sensommer. Jeg håber at I alle har haft en god sommer og glæder mig til at se mange af jer til efteråret – enten til vores arrangementer eller i lokalarkivet, når vi holder åbent.

Vi vil meget gerne have besøg i lokalarkivet og dele ud af vores viden om Allinge-Sandvig, men også få mere viden fra jer. Hvis I arbejder med slægtsforskning eller ønsker at søge efter oplysninger, billeder eller andet materiale af interesse, er vi klar med hjælp.

Vi er i lokalarkivet, når der er åbent og der er altid kaffe på kanden og tid til lidt snak.

Vi er også meget interesseret i at få lov til at låne og skanne jeres relevante billeder eller dokumenter, som fortæller om livet i byerne. Derved vil materialet blive bevaret for eftertiden i lokalarkivet til glæde for vores efterkommere.

Hold øje med vores hjemmeside www.allinge-sandvig-byforening.dk, hvor I altid kan finde vores åbningstider og på forsiden "Arrangementer i Allinge-Sandvig" med oplysninger om vores arrangementer, men også arrangementer fra Foreningen Kærnehuset, Seniorklubben i Allinge-Sandvig, Foreningen Sandvig og Niels-Jørn Jensen fra fyret på Hammeren.

Byforeningen er også på Facebook (FB), hvor I er meget velkomne til at være med. Vi vil gerne bruge FB til at formidle historier, billeder mv. Vi kan måske med tiden få sat navne og steder på mange af vores billeder, når de bliver tilgængelige på FB, som har mange brugere.

Hvis I ikke allerede har opdaget det, så kan I nu på vores hjemmeside læse alle numre af Nord-Bornholms Ugeblad fra det første blad udkom den 10. oktober 1913 og til og med sidste blad udkom den 25. oktober 1940. Alle blade er digitaliseret og ligger under fanen "Arkiv". Det er meget interessant læsning.

Som noget nyt prøver vi at holde åbent i lokalarkivet en lørdag for at se om det vil være relevant at ændre vores åbningstider til også at finde sted på enkelte lørdage i stedet for som nu, hvor der kun er åbent om aftenen.

Derfor er I meget velkomne til at besøge os **lørdag den 16. september 2017 fra kl. 13.00-16.00**. Vi er flere fra bestyrelsen til stede og er til rådighed for jer i spørgsmål og oplysninger i forhold til både Byforeningen og materiale i lokalarkivet eller måske vil I bare komme for at se hvad Byforeningen og lokalarkivet er for noget. Tag gerne jeres nabo eller venner med. Der er kaffe på kanden og kage.

Nu er det i øvrigt ca. 6 måneder siden jeg påtog mig opgaven som formand for Allinge-Sandvig Byforening efter Anders Koefoed Larsen, som har løftet opgaven i mange år.

Byforeningen er en forening, hvor der sker meget forskelligt. Måske ikke noget som umiddelbart fremgår i det daglige for borgerne i Allinge-Sandvig. Vi er hele tiden i gang med at varetage foreningens interesser i forhold til det offentlige og borgerne.

Byforeningen arbejder inden for foreningens formål om at aktivere borgernes interesse for at bevare Allinge-Sandvigs kulturhistoriske særpræg og udtryk gældende både for bygninger, gadebilleder og natur.

Jeg har konstateret, at det er et meget alsidigt arbejde og kræver en del timers arbejde, men også et spændende arbejde. Jeg og de øvrige medlemmer i bestyrelsen samarbejder og hjælper hinanden for at få det hele til at lykkes.

Byforeningen modtager jævnligt arkivmateriale fra personer og familier, hvilket vi meget gerne modtager og er meget glade for. Vi ser heldigvis, at der bliver tænkt på lokalarkivet, når der f.eks. ryddes op på lofter og kældre.

Jeg har dog et stort ønske om at endnu flere medlemmer med interesse for arbejdet i foreningen vil komme og give os et nap med. Der er meget, der hele tiden skal sorteres, registreres og arkiveres. Så kom bare op i lokalarkivet og tal med os.

Til slut opfordrer jeg også alle medlemmer til at komme med historier til de fremtidige numre af Bytrommen. Det kan være noget interessant eller spændende fra jeres eget liv eller familien eller lokalsamfundet, som I gerne vil dele med os.

Det kan også være I ønsker at en fra bestyrelsen kommer ud til jer, så I kan fortælle jeres historie, hvorefter vi skriver den ned og gemmer den i lokalarkivet og også formidler den videre i Bytrommen.

Send gerne jeres historie til vores mailadresse post@allinge-sandvig-byforening.dk eller kom op til os i lokalarkivet. Du kan også altid kontakte medlemmerne i bestyrelsen.

Lene Vinberg

Fjernvarmen

Allinge er snart helt tilsluttet til fjernvarmen.

Der mangler lidt i den østlige del, samt lidt i Havnegade, Brogade, samt hovedledningen gennem Stadionvej og Strandvejen. Det meste forventes at være overstået i august. Til oktober vil hovedledningen blive videreført til Sandvig.

Og **SÅ** er det Sandvigs tur.

Til oktober starter man med Langebjergvej, Markvejen, Hammershusvej og Strandgade.

Der vil helt sikkert opstå store trafikproblemer, idet selv små maskiner fylder godt op i Sandvigs gader.

Under cykelstien/jernbanelinien ligger fordelerstikket til Sandvig. Til højre ses hovedledningen fra Assereng, til venstre sidesstikket til Kampeløkken, og de to små rør skal til Sandvig.

Kampeløkken.

Ved det kraftige sving på vejen, var der naturligvis brug for megen sprængning.

Se borerne th.

Foto og tekst: AKL

Til Label.

